

Юрчик Г. М.,
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри трудових ресурсів і підприємництва,
Національний університет водного господарства
та природокритсування,
м. Рівне*

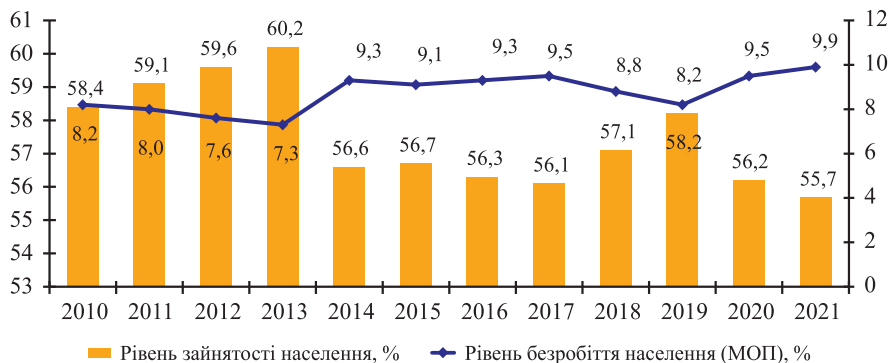
СУЧАСНІ ТРЕНДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПРАЦІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК БІЗНЕСУ

В сучасних умовах у системі ресурсного забезпечення бізнесу все більше роль відіграють людські ресурси як носії інтелекту, креативу, які здатні як генерувати ідеї, так і реалізовувати їх. Від вдало сформованої команди працівників напряму залежить ефективність бізнес-діяльності. В сучасних умовах бізнес може застосовувати як внутрішні, так і зовнішні джерела для залучення працівників. Як перші так і другі джерела охоплюють відносини з купівлі-продажу робочої сили, які формуються в рамках ринку праці. Очевидно, що вибір правильної стратегії поведінки роботодавця на ринку праці, який є власником бізнесу або найманим менеджером, щодо залучення конкурентоздатних працівників не можливий без його обізнаності з сучасними трендами функціонування ринку праці. При цьому актуалізуються аналітичні дослідження трендів розвитку не лише національного ринку праці, але і європейського з огляду на їх територіальну близькість та поширеність міграційних устремлінь серед економічно активного населення України. Крім того, на сьогоднішній день середовище функціонування ринку праці України суттєво змінилося на тлі військових дій та появи значної кількості внутрішньо переміщених осіб.

Офіційні дані про стан національного ринку праці акумулює Державна служба статистика, за даними якої рівень зайнятості та безробіття населення протягом 2010-2021 рр суттєво змінювався (рис. 1).

На жаль, можна констатувати, що з 2014 р. національний ринок праці демонструє тренд щодо зростання рівня безробіття та зниження рівня зайнятості (виключення склали лише 2018-2019 рр.). Фактично часовий горизонт 2014-2022 рр. можна умовно поділити на три періоди: 1) 2014-2017 рр. (характеризувався суспільно-політичними викликами та початком воєних дій на Сході – частка зайнятих суттєво знизилась (від 3,5 до 4,1% порівняно з 2013 р.), натомість рівень безробіття збільшився на понад 2%); 2) 2018-2019 рр. (період відносної стабілізації) – рівень зайнятості населення набув чітко окресленої тенденції до зростання, а безробіття – до зменшення (проте, відповідні показники так і не сягнули рівня 2013 р.);

3) 2020-2023 р. (період інфекційних викликів та загострення військових ризиків з переростанням їх у повномасштабні військові дії) – суттєве зниження рівня зайнятості населення (найнижчий показник з 2010 р.) та зростання безробіття (сягнув майже 10%). Таким чином, на жаль, можна констатувати, що національний ринок праці в сучасних умовах продовжує демонструвати негативні треди, що лише загострюються в умовах військової турбулентності.

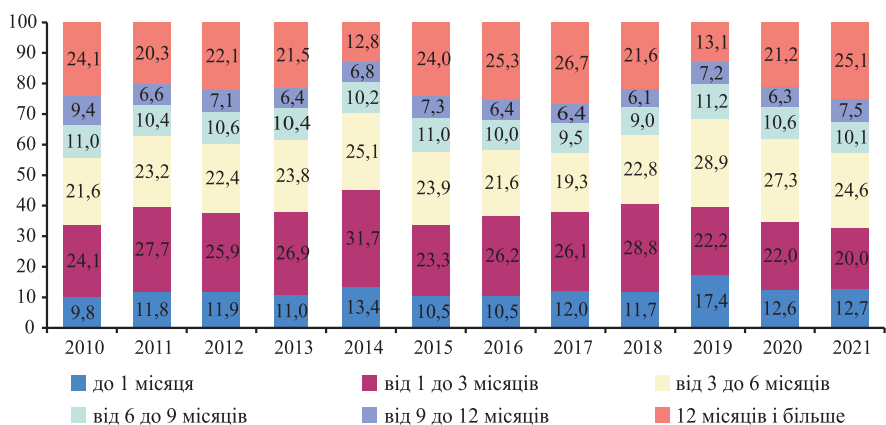
Рис. 1. Динаміка рівня зайнятості та безробіття населення в Україні, 2010-2021 рр.

Виникає закономірне запитання про вплив таких негативних тенденцій на ринку праці на національний бізнес. Безумовно, такий вплив не є одностороннім, адже з однієї сторони макроекономічна нестабільність та військовий конфлікт негативно впливають на розвиток бізнесу, що в свою чергу загострює кризові тренди на ринку праці. Адже масове припинення бізнесдіяльності, перехід бізнесу на дистанційний режим роботи обмежують сферу прикладання найманої праці (зменшують попит на працю). В той же час, ризики для життя обумовлюють появу на ринку праці такої категорії населення як ВПО, які претендуючи на працевлаштування за новим місцем проживанням, посилюють напругу на ринку праці (збільшення пропозиції праці у відносно мирних регіонах держави). Крім того, загальна мобілізація населення призвела до вимушеного виходу частини зайнятого населення (особливо в частині чоловічого контингенту) з ринку праці, що актуалізувало для роботодавців проблему пошуку потрібних працівників для заміщення робочих місць (виникнув дефіцит працівників за окремими професійними групами). Таким чином, національний ринок праці в сучасних умовах, характеризуються багатовекторними трендами. Аналіз рівня зайнятості та безробіття в ЄС (рис. 2) свідчить не лише про суттєво вище / нижче значення першого / другого показника, але і про невідповідність їх динаміки

національному ринку праці. Адже, ринок праці ЄС демонструє чітку тенденцію щодо зростання рівня зайнятості та зниження рівня безробіття населення. Тобто, функціонування ринку праці України перебуває під впливом власних (відмінних від ринку праці ЄС) та переважно негативних соціально-економічних факторів. Дослідження розподілу безробітних за тривалістю пошуку роботи (рис. 3) свідчить, що на національному ринку праці частка безробітних, які здійснювали пошук роботи понад 6 місяців суттєво зросла, що є вкрай негативним. Адже, по закінченню саме шестимісячного терміну по припиненню трудової діяльності, відбуваються незворотні процеси, пов'язані з дискваліфікацією. На жаль, дані свідчать, що у 2021 р. кожен четвертий безробітний в Україні здійснював пошук роботи понад 12 місяців, тобто був охоплений хронічним безробіттям.

Рис. 2. Динаміка рівня зайнятості та безробіття населення в ЄС, 2012-2021 рр.

Рис. 3. Розподіл безробітних за тривалістю пошуку роботи, %

Звичайно, значна частка безробітних зі значним терміном пошуку роботи, знижує привабливість їх працевлаштування для бізнесу. Адже це потребує більших затрат коштів та часу на відновлення професійного рівня та адаптації безробітних до трудового процесу від роботодавців, що в мовах трудонадлишкової конюнктури ринку праці не відповідає їх інтересам.

Також важливим джерелом даних про стан національного ринку праці є різного роду опитування його суб'єктів. Так, за результатами досліджень Групи «Рейтинг», серед тих, хто мав роботу до війни, працюють у звичному режимі лише 36 %, віддалено або частково – 19 %, знайшли нову роботу – 6 %, втратили роботу й нині не працюють – 37 %.

Війна призвела до втрати значної кількості кваліфікованої робочої сили не лише через міграцію до сусідніх країн 4, але й через загибель (серед яких медики, юристи, вчителі, інженери, IT-спеціалісти, журналісти). Так, за результатами опитування роботодавців Цетром Разумкова у липні 2022 р. 17% представників компаній вказали, що мають співробітників, які загинули внаслідок повномасштабної війни на території України; 11% – вказали, що мають співробітників, які зникли безвісти під час повномасштабної війни на території України; ще 17% – вказали, що мають співробітників, які фізично постраждали під час проведення бойових дій на території України з 24 лютого 2022 р. [1].

Війна змінила умови та принципи, за якими функціонував ринок праці, перевівши його у більш невизначену та небезпечну фазу. Зокрема, за даними опитування Європейської Бізнес Асоціації (ЄБА) серед компаній-членів Асоціації у березні 2022 р., 43% компаній мали фінансові резерви на кілька місяців, 28% – на 6 місяців, 17% – на рік або більше, 6% повідомили, що фінансові резерви компанії вичерпані. Відтак, компанії з перших днів війни намагалися максимально оптимізувати витрати, вдаючись до скорочення персоналу⁸, надання відпусток без збереження заробітної плати, призупинення трудових відносин за договорами, зниження рівнів заробітних плат тощо [4].

За опитуванням кадрового порталу grc.ua, кількість потерпілих від скорочення ділової активності та безробіття в Україні сягає 52%. Респонденти стверджують, що їм або платять мінімальну зарплату, або скоротили її до 30% і більше [2].

Щомісячний макроекономічний та монетарний огляд НБУ за липень повідомляє, що малий та середній бізнес в Україні скоротив 1,07 млн. працівників. Також зазначається, що з початку війни відбулися такі скорочення/зміни на ринку праці: в умовах скороченої зарплати працює 27% персоналу; відправлені у вимушену відпустку – 20% персоналу; скорочено на даний момент – 20% персоналу [3].

Релокація та масове переміщення людей із зон бойових дій у західні регіони та за кордон спричинили дефіцит персоналу у життєво необхідних сферах ринку праці, особливо на територіях активних бойових дій. З проблемами у пошуку персоналу у цих місцевостях стикнулися фармацевтичний, продуктовий ритейл, медична, транспортна галузь тощо. Особливістю ринку праці сьогодні є вакансії волонтерів, переважно кухарів, прибиральників, операторів координаційних центрів та спеціалістів по роботі з персоналом.

Список використаних джерел

1. Individual refugees from Ukraine recorded across Europe, Operational Data Portal Ukraine Refugee Situation. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>.

2. Савицький О. Вплив війни: що відбувається на українському ринку праці. Deutsche Welle, 7 червня 2022 р. URL: <https://www.dw.com/uk/try-misiatsi-viiny-shcho-vidbuvaetsia-na-ukrainskomu-rynku-pratsi-a-62052011/a-62052011>.

3. Щомісячний макроекономічний та монетарний огляд липень 2022 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MM_2022-07.pdf?v=4.

4. Ярмольюк А. Ринок праці під час війни: як організувати HR процеси у компаніях? ЛІГА БізнесІнформ, 14 квітня 2022р. URL: <https://blog.liga.net/user/ayarmoliuk/article/rinokpratsi-pid-chas-viyni-yak-organizuvati-hr-protsesi-u-kompaniyah>.

Парасій-Вергуненко І. М.,

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансового аналізу та аудиту;*

Юрчишин Я. В.,

*аспірант кафедри фінансового аналізу та аудиту,
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ*

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Необхідність оцінки конкурентоспроможності торговельних підприємств обумовлена загостренням конкурентної боротьби на ринках, активізацією міжнародної торгівлі. Найважливіша проблема підприємства, що функціонує в умовах конкуренції, – це проблема забезпечення його безупин-